

MICHAŁ POSZWA

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

**MOŻLIWOŚCI OGRANICZANIA RYZYKA
ZWIĄZANEGO Z WYBOREM
FORMY PODATKU DOCHODOWEGO PRZEDSIĘBIORCY**

Wprowadzenie

System podatkowy charakteryzuje się zróżnicowaniem form obciążeń podatkowych. Dotyczy ono w szczególności sytuacji, gdy prowadzona jest działalność gospodarcza. Przedsiębiorcy zobligowani są do uiszczania podatków od dochodu, obrotu i majątku, a także składek ubezpieczeniowych. Zakres obciążeń podatkowych i parapodatkowych zależy od sytuacji podatnika, która wyznaczona jest formą prawną i organizacyjną działalności, jej przedmiotem i skalą, a w przypadku osób fizycznych także sytuacją osobistą oraz powiązaniem z kontrahentami. Oznacza to, że w określonych sytuacjach możliwe jest legalne uniknięcie opodatkowania.

W prowadzeniu działalności gospodarczej, jak w każdej działalności zarobkowej, nie ma jednak możliwości uniknięcia podatku dochodowego obciążającego wynik finansowy. Podatek dochodowy jest powszechny i w polskim systemie podatkowym nie przewiduje się żadnych wyłączeń (inaczej niż w przypadku innych obciążeń). Podatek dochodowy od przedsiębiorcy może nie być płacony (wykazywanie strat, zbyt niski dochód lub zaniechanie poboru), ale zawsze jest konieczne jego rozliczenie.

Brak możliwości uniknięcia podatku dochodowego występuje w parze ze zróżnicowaniem jego konstrukcji. Zróżnicowanie to skutkuje określonymi konsekwencjami. Przede wszystkim decyzje przedsiębiorcy dotyczące sposobu prowa-

dzenia działalności (np. forma prawna) mogą przesądzać o skutkach podatkowych. Decyzje te w połączeniu z przedmiotem i skalą działalności oraz rodzajem odbiorców wpływają na zakres swobody przedsiębiorcy w kształtowaniu optymalnej formy podatku.

W polskim systemie podatkowym możliwość kształtowania formy podatku dochodowego dotyczy w szczególności podatników, którzy prowadzą działalność gospodarczą w formie osób fizycznych. W przypadku osób prawnych wybór formy podatku odnosi się wyłącznie do armatorów (możliwość zastosowania podatku tonażowego). Obowiązujący mechanizm formalnoprawny zakłada, że wynik działalności gospodarczej jest opodatkowany automatycznie, w zależności od formy prawnej, podatkiem dochodowym od osób prawnych lub podatkiem dochodowym od osób fizycznych ustalonym według formuły progresywnej. Inne formy podatku, a więc podatek tonażowy, karta podatkowa, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych oraz podatek dochodowy od osób fizycznych ustalany według formuły liniowej, mogą być stosowane przy spełnianiu określonych warunków oraz po złożeniu odpowiedniej deklaracji.

Wybór formy opodatkowania dochodów wiąże się z występowaniem ryzyka opłacalności. Wybór podatku musi być dokonany przed rozpoczęciem działalności lub na początku roku podatkowego, a więc na podstawie prognoz skali dochodu. W trakcie roku lub po jego zakończeniu może się okazać, że zastosowane obciążenie jest (było) relatywnie wysokie w stosunku do innego dostępnego dla podatnika. Dla przedsiębiorcy ważne jest zatem, na ile może on wpływać na formę podatku w trakcie roku. Możliwość zmiany formy podatku oznacza bowiem zmniejszenie lub nawet wyeliminowanie ryzyka optymalizacji.

Celem artykułu jest przedstawienie i analiza możliwości wpływu podatnika, będącego osobą fizyczną prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą, na formę podatku dochodowego w ciągu roku podatkowego, a przez to ograniczanie ryzyka podatkowego. Zarządzanie ryzykiem podatkowym odbywa się przez doprowadzenie do kontrolowanej utraty prawa do stosowania dotychczasowej formy podatku, która okazała się, już trakcie roku podatkowego, nieopłacalna względem innej formy opodatkowania. Możliwość wpływania na ryzyko podatkowe wynika z faktu, że te same cele gospodarcze mogą być realizowane przy stosowaniu różnych konstrukcji podatkowych. Możliwości te są jednak ograniczone do określonych podatników.

1. Ograniczenia stosowania wybranych form podatku dochodowego

Przedsiębiorcy będący osobami fizycznymi, a więc prowadzący działalność jednoosobową oraz udziałowcy spółek cywilnych i osobowych, są automatycznie opodatkowani podatkiem dochodowym od osób fizycznych ustalonym według skali progresywnej. Podatek obliczany według skali może być stosowany bez żadnych ograniczeń. Podatnicy dokonują wyboru tej formuły podatku poprzez zaniechanie wyboru innej dostępnej formy podatku. Deklarując, poprzez zaniechanie, stosowanie skali progresywnej, podatnicy informują jednak naczelnika urzędu skarbowego o założonej ewidencji (księgi rachunkowe lub podatkowa księga przychodów i rozchodów).

Inne formy podatku mogą być stosowane pod pewnymi warunkami. Wspólnym ograniczeniem o charakterze formalnym jest złożenie w odpowiednim terminie oświadczenia o wyborze formy podatku. Podatnik stosuje zadeklarowany podatek automatycznie albo po otrzymaniu decyzji organu podatkowego, który bada między innymi spełnienie wymaganych warunków.

Możliwość stosowania podatku dochodowego od osób fizycznych ustalanego liniowo zależy od osobistej sytuacji podatnika (por art. 9a ustawy¹). Potencjalne ograniczenia dotyczą bowiem tych podatników, którzy uzyskują lub uzyskiwali poza działalnością gospodarczą dochody ze stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy. Realizacja możliwego ograniczenia wystąpi wówczas, gdy przedsiębiorca lub co najmniej jeden ze współników spółki wykona na rzecz obecnego lub byłego pracodawcy (w terminie do końca roku następującego po roku ustania umowy) usługi, która odpowiada czynnościom wykonywanym w ramach stosunku pracy. Utrata prawa do stosowania formuły proporcjonalnej dotyczy tylko pewnych podatników w określonych sytuacjach.

Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych może być stosowany przy uwzględnieniu trzech rodzajów ograniczeń (por. art. 6–8 oraz załącznik nr 2 do ustawy o ryczałcie²). Po pierwsze, wyłączone z ryczałtu są określone rodzaje działalności, takie jak np. prowadzenie aptek, lombardów, wykonywanie wolnych zawodów, świadczenie usług pośrednictwa finansowego, reklamowych i innych. Po drugie, ryczałt nie może być stosowany w przypadku uzyskania przychodu

¹ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU 2010, nr 51, poz. 307.

² Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, DzU 1998, nr 144, poz. 930 ze zm.

ze sprzedaży towarów, wyrobów lub świadczenia usług na rzecz obecnego lub byłego pracodawcy (jak w przypadku podatku liniowego od osób fizycznych). Po trzecie, utrata prawa do ryczałtu następuje od następnego roku podatkowego jeżeli przychody z działalności przekroczyły równowartość 150 000 euro.

Możliwość utraty prawa do ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych zależy od przedmiotu działalności, sytuacji osobistej podatnika lub udziałowca spółki oraz od skali działalności. Zawsze utrata prawa do ryczałtu w ciągu roku podatkowego może być spowodowana rozszerzeniem zakresu działalności. W przypadku niektórych podatników dodatkowo istotne są kierunki sprzedaży.

Największe ograniczenia dotyczą stosowania karty podatkowej. Są one związane z przedmiotem działalności, a także formą i skalą zatrudnienia. Karta podatkowa nie może być stosowana dla tych działalności, które nie są wymienione w ustawie albo są wykonywane w szerszym zakresie niż określony w przepisach. Karta podatkowa dotyczy określonych działalności handlowych i usługowych zdefiniowanych w ustawie (por. art. 23 ustawy o ryczałcie). Ponadto warunkiem stosowania karty jest zachowanie limitu zatrudnienia pracowników ustalonego dla poszczególnych rodzajów działalności. Przy tym za pracowników uważa się również zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych. Utrata prawa do karty podatkowej następuje zatem na skutek rozszerzenia zakresu przedmiotowego działalności oraz przekroczenia limitu zatrudnienia.

Podatek tonażowy może być stosowany do działalności armatorów, której zakres jest określony w ustawie (por. art. 3 ustawy³). Choć zakres przedmiotowy podatku tonażowego jest ściśle określony, to podatnicy, którzy wybrali tę formę podatku, nie mogą stracić do niej prawa⁴. Dochody tych podmiotów nieobjęte podatkiem tonażowym są opodatkowane równoległe na innych zasadach.

Przedsiębiorcy, którzy dokonali wyboru podatku dochodowego od osób fizycznych ustalane liniowo, ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych oraz karty podatkowej, mogą stracić w trakcie roku prawo do ich stosowania. Utrata prawa może być niezamierzona, ale dopuszczaną konsekwencją zmiany zakresu działalności lub kierunków sprzedaży albo może być skutkiem działań podatnika, który dąży do zastosowania korzystniejszej formy podatku. Korzyści ze zmiany podatku zależą od konsekwencji prawnych utraty prawa do podatku ryczałtowego lub obliczanego według stawki proporcjonalnej.

³ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. o podatku tonażowym, DzU 2006, nr 183, poz. 1353, ze zm.

⁴ J. Ickiewicz, *Obciążenia fiskalne przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2009, s. 206.

2. Konsekwencje utraty prawa do stosowania wybranej formy podatku dochodowego

Zmiana formy podatku w ciągu roku powoduje konsekwencje, które powinny być oceniane przez przedsiębiorcę przy podejmowaniu decyzji. W przypadku przymusowej utraty prawa do podatku mogą wystąpić zarówno koszty (zwiększenie opodatkowania), jak i korzyści (zmniejszenie podatku). Natomiast dążenie do zmiany formy podatku poprzez kontrolowaną utratę prawa zmierza do uzyskania korzyści. Wystąpienie oszczędności podatkowych zależy od dwóch czynników:

- jaka forma podatku będzie zastosowana w miejsce dotychczasowej,
- od którego momentu będzie obowiązywała nowa forma podatku.

W przypadku utraty prawa do stosowania podatku od osób fizycznych obliczanego według formuły liniowej (na skutek wykonania sprzedaży na rzecz obecnego lub byłego pracodawcy) konieczne jest zastosowanie podatku progresywnego. Nie ma możliwości wyboru ryczałtów. Istotne jest również to, że podatek progresywny płacony jest od dochodów wykazanych od początku roku. Podatnik musi więc przeliczyć podatek od dochodów już rozliczonych.

Utrata prawa do stosowania ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych (na skutek zmiany przedmiotu działalności lub wykonania sprzedaży na rzecz obecnego lub byłego pracodawcy) następuje od dnia uzyskania odpowiedniego przychodu. Od tego momentu podatnik zobligowany jest do stosowania podatku progresywnego. Nie ma zatem możliwości zastosowania podatku na zasadach ogólnych do dochodów (strat) wykazywanych od początku roku w trakcie obowiązywania ryczałtu.

Konsekwencje dla przedsiębiorcy stosującego kartę podatkową zależą od sytuacji, której wystąpienie powoduje utratę prawa. Podatnik traci prawo do karty podatkowej, jeżeli:

- przestaną obowiązywać warunki do objęcia kartą,
- organ podatkowy stwierdzi wygaśnięcie decyzji ustalającej wysokość podatku,
- zrzeknie się opodatkowania w formie karty podatkowej.

Jeżeli podatnik przestanie spełniać warunki do objęcia kartą podatkową (np. na skutek przekroczenia limitu zatrudnienia) wówczas zobowiązany jest do zastosowania podatku ustalanego według skali progresywnej albo ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, jeżeli jest to możliwe. Nowy podatek stosuje się od dnia, w którym nastąpiła utrata warunków do stosowania karty podatkowej.

Powyższe konsekwencje wystąpią tylko wówczas, gdy podatnik sam zawiadomi organ podatkowy o utracie warunków (por. art. 39 ustawy o ryczałcie). W tym przypadku dochód (przychód) uzyskany w miesiącach stosowania karty nie będzie uwzględniany przy rozliczeniu nowego podatku.

Organ podatkowy stwierdza wygaśnięcie decyzji ustalającej wysokość podatku w formie karty podatkowej, jeżeli wystąpi sytuacja wymieniona w art. 40 ustawy o ryczałcie. Po pierwsze, podatnik straci prawo do karty podatkowej, jeżeli we wniosku o zastosowanie karty podał nieprawdziwe dane, co spowodowało nieuzasadnione zastosowanie karty lub ustalenie wysokości podatku w kwocie niższej od należnej. Po drugie, wygaśnięcie decyzji nastąpi wtedy, gdy podatnik nie będzie prowadził rzetelnie ewidencji zatrudnienia, a stan zatrudnienia będzie wyższy od zgłoszonego. Po trzecie, podstawą wygaśnięcia decyzji jest brak zawiadomienia w terminie siedmiu dni o zmianach powodujących utratę warunków do stosowania karty albo mających wpływ na wysokość podatku. Po czwarte, powodem utraty prawa do karty w formie wygaśnięcia decyzji jest podanie na rachunku lub fakturze sprzedaży danych „istotnie niezgodnych ze stanem faktycznym”. Znaczenie może mieć tutaj każdy element dowodu sprzedaży, jak na przykład ilość, cena, data⁵.

Konsekwencją utraty prawa do karty podatkowej poprzez stwierdzenie wygaśnięcia decyzji ustalającej wysokość podatku jest konieczność zastosowania podatku progresywnego od początku roku i założenie właściwych ksiąg od następnego miesiąca po doręczeniu decyzji o wygaśnięciu decyzji ustalającej.

Podatnicy karty podatkowej dysponują przywilejem zrzeczenia się z tej formy podatku w terminie 14 dni od doręczenia decyzji ustalającej wysokość podatku (art. 32) lub zmianę wysokości podatku (art. 38 ustawy o ryczałcie). W przypadku rezygnacji po ustaleniu wysokości podatku lub zmianie wysokości podatku podatnik może zastosować od następnego dnia podatek ustalany według skali progresywnej lub ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Dochody wykazane przed rezygnacją po ustaleniu wysokości podatku są opodatkowane progresywnie, a w przypadku rezygnacji po zmianie wysokości podatku są opodatkowane kartą do końca miesiąca, w którym podatnik zrzekł się opodatkowania. Prawo do rezygnacji z karty nie zależy od tego, czy podatek został podwyższony, czy obniżony po zmianie warunków działalności.

⁵ J. Zdanowicz, *Utrata prawa do ryczałtowych form opodatkowania podatku dochodowym od osób fizycznych*, „Monitor Podatkowy” 2000, nr 8, s. 16.

Utrata prawa do stosowania podatku dochodowego obliczanego według formuły innej niż progresywna powoduje różne konsekwencje. Po pierwsze, nowym podatkiem po utracie prawa może być podatek według skali lub ryczałt od przychodów. W niektórych przypadkach może to być jednak wyłącznie podatek na zasadach ogólnych. Po drugie, zmieniona forma podatku może obowiązywać od momentu utraty prawa, a w niektórych przypadkach od początku roku. Powyższe możliwości mają istotne znaczenie dla oceny opłacalności zmiany formy podatku przy założeniu, że podatnik świadomie rezygnuje z opodatkowania lub steruje utratą prawa do danej formy podatku.

3. Zasady i dylematy optymalizacji formy podatku dochodowego

Prowadzące działalność gospodarczą osoby fizyczne są opodatkowane podatkiem dochodowym obliczanym według formuły progresywnej. Jeżeli spełniają warunki wyrażone w przepisach, mogą zastosować inną formę podatku. Podstawą wyboru powinno być uzyskanie korzyści podatkowych. Ustalenie tych korzyści zależy jednak od przyjętych kryteriów oceny formy podatku, które stają się przesłankami optymalizacji opodatkowania. Wybór optymalnej formy podatku dochodowego powinien być dokonywany w szczególności przy uwzględnieniu kosztów ewidencji i rozliczeń, ryzyka podatkowego, elastyczności (możliwości kształtowania obciążenia) oraz wysokości kwoty przewidywanej do zapłaty w danym roku⁶. W przypadku wyboru między podatkiem ustalonym według formuły progresywnej a podatkiem ustalonym według formuły liniowej uwzględnia się wyłącznie prognozowaną wysokość obciążenia. Z punktu widzenia przedsiębiorcy optymalny będzie podatek prosty i tani w rozliczeniu, mało ryzykowny, ewentualnie elastyczny i oceniany jako niski (najlepiej zerowy). W praktyce warunki takie spełniają w niektórych przypadkach podatki ryczałtowe.

Ocena atrakcyjności podatków pod kątem kosztów ewidencji i rozliczeń, uciążliwości formalnych oraz z punktu widzenia ryzyka prowadzi oczywiście do wniosku o przewadze podatków ryczałtowych nad podatkami na zasadach ogólnych. Podatek obliczany na zasadach ogólnych (liniowo i progresywnie) jest z pewnością bardziej skomplikowany i ryzykowny (np. ze względu na konieczność

⁶ M. Poszwa, *Zarządzanie podatkami w małej i średniej firmie*, C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 53.

prawidłowego ustalania dochodu) niż ryczałty. W przypadku podatku na zasadach ogólnych podatnik ma natomiast relatywnie duży wpływ na wysokość obciążenia i moment jego realizacji. Ryczałty są z pewnością mniej elastyczne (automatyzm opodatkowania). Biorąc pod uwagę powyższe kryteria, należy ocenić podatki ryczałtowe jako korzystniejsze w porównaniu z zasadami ogólnymi. Brak ich elastyczności jest rekompensowany relatywnie niskim ryzykiem podatkowym.

Ocena form podatku dochodowego pod kątem jego wysokości musi uwzględniać indywidualną sytuację podatnika, a w szczególności przewidywane dochody, oczekiwaną dochodowość, źródła i skalę dochodów poza działalnością gospodarczą, przysługujące podatnikowi ulgi i odliczenia. Podatki ryczałtowe oraz podatek ustalany liniowo są bardziej opłacalne (niższe) w przypadku relatywnie wysokich dochodów lub dochodowości, dodatkowych dochodów poza działalnością oraz braku ulg i odliczeń. Podatek według formuły progresywnej będzie korzystny przy relatywnie niskich dochodach z działalności, braku dodatkowych dochodów podatnika i dostępności odliczeń podatkowych. Ocena wysokości podatku ma charakter relatywny (z wyjątkiem sytuacji, gdy można zastosować niską stawkę karty podatkowej, co prowadzi ostatecznie nawet do zerowego obciążenia). Nie można wskazać podatku zawsze wysokiego lub zawsze niskiego. Podatek jest wysoki albo niski w konkretnej sytuacji podatnika, a jego ustalenie wymaga przeprowadzenia rachunku opłacalności.

Z wyborem formy podatku wiąże się ryzyko optymalizacji. Polega ono na możliwości dokonania wyboru, który ostatecznie okaże się nie najlepszy z możliwych. Ryzyko optymalizacji jest relatywnie niskie, jeżeli podatnik prognozuje niższe płatności podatkowe przy zastosowaniu ryczałtów zamiast zasad ogólnych. Korzyści finansowe, niskie koszty, a także prostota i niewielkie ryzyko rozliczeń ułatwiają wybór formy podatku. Wybór jest trudniejszy jeżeli prognozowane obciążenie podatkiem na zasadach ogólnych jest niższe niż przy ryczałtach. W takim przypadku niskie obciążenie podatkiem ogólnym występuje w połączeniu z wyższymi kosztami i ryzykiem rozliczeń.

Wybór formy opodatkowania dokonywany jest na podstawie prognozowanych przychodów i kosztów podatkowych w działalności gospodarczej, a także dochodów z innych źródeł (na przykład umów cywilnoprawnych) oraz odliczeń podatkowych. Prognozy takie są wykonywane z określonym prawdopodobieństwem dotyczącym ich realizacji. Trudność prognozy w przypadku nowej działalności, możliwość popełnienia błędów, zmiana warunków gospodarowania oraz celów działalności

mogą skłaniać do kierowania się przy wyborze formy podatku dodatkowym kryterium, jakim jest możliwość zmiany formy opodatkowania w ciągu roku.

4. Możliwości zmiany formy podatku dochodowego

Decyzję o formie podatku należy podjąć z góry przed rozpoczęciem działalności albo na początku roku. Z zasady decyzja jest podejmowana ze skutkiem do końca roku. Zmiana może nastąpić od nowego roku. Ryzyko ponoszenia konsekwencji ewentualnych błędnych decyzji maleje, jeżeli podatnik ma możliwość wycofania się z niekorzystnej formy podatku. W przypadku podatku ustalanego według skali progresywnej oraz podatku tonażowego (wybierany co najmniej na pięć lat) nie ma możliwości rezygnacji bez zamykania działalności. W pozostałych przypadkach faktycznie istnieją pewne możliwości zmiany formy podatku. Polegają one na:

- rezygnacji podatnika,
- utracie prawa do stosowania danej formy opodatkowania.

Rezygnacja, w ciągu 14 dni, może być zastosowana jedynie w przypadku karty podatkowej i w dwóch sytuacjach. Po pierwsze, w momencie przyznania prawa do karty oraz po drugie, w momencie zmiany wysokości podatku. Ze względu na krótki termin do rezygnacji pierwsza sytuacja w ograniczonym zakresie może być wykorzystana do optymalizacji. Druga sytuacja może być wykorzystana do wycofania się przez podatnika z karty, jeżeli uzna on podatek za relatywnie wysoki. Zmiana wysokości podatku następuje przede wszystkim na skutek zmiany zatrudnienia lub miejsca działalności. Doprowadzając zatem do tych zmian, podatnik umożliwi sobie wybór podatku obliczanego według skali progresywnej lub ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. W rachunku opłacalności konieczne jest jednak uwzględnienie ewentualnych kosztów „doprowadzenia” do zmiany wysokości podatku.

Utrata prawa do stosowania formy podatku może być potencjalnie zastosowana w każdym z analizowanych obciążeń. Podatnicy podatku ustalanego według formuły liniowej wykonujący działalność przedmiotowo zgodną z zakresem czynności wykonywanych obecnie lub w przeszłości wobec pracodawcy mają relatywnie prostą możliwość zamiany formuły liniowej na progresywną. Jeżeli wykonują usługę na rzecz pracodawcy, która odpowiada czynnościom wykonywanym w ramach stosunku pracy, wówczas dochody z działalności od początku

roku będą opodatkowane progresywnie. Taka możliwość wyboru dotyczy jednak tylko określonych podatników. Powinni oni, mając do wyboru jedną z formuł podatku na zasadach ogólnych, z góry wybierać stosowanie liniowej, zakładając, że w końcu roku mogą „zmienić” na progresywną. W tym przypadku możliwe jest całkowite wyeliminowanie ryzyka optymalizacji.

Podmioty stosujące ryczałt od przychodów ewidencjonowanych mogą wpłynąć na utratę prawa do tego obciążenia poprzez zadeklarowanie i zrealizowanie rozszerzenia działalności na usługi wyłączone z ryczałtu (np. usługi reklamowe). Możliwe jest również, u określonych podmiotów, wykonie sprzedaży na rzecz pracodawcy – jak w przypadku podatku dochodowego obliczanego liniowo. Utrata prawa do ryczałtu obliguje do zastosowania podatku według skali progresywnej. Doprowadzenie do utraty prawa musi być uzasadnione oczekiwaniem niskiej dochodowości do końca roku.

W przypadku stosowania karty podatkowej podatnik doprowadzi do utraty prawa do karty, jeżeli przestanie spełniać warunki do objęcia kartą (zbyt wysokie zatrudnienie lub nieodpowiedni zakres działalności). W takim przypadku podatnik może wybrać opodatkowanie dochodów do końca roku albo w formie podatku progresywnego, albo ryczałtu ewidencjonowanego. Ponadto podatnik może doprowadzić do wydania decyzji o wygaśnięciu karty podatkowej. Może się to odbywać poprzez opóźnienie terminu zawiadomienia o zmianach powodujących utratę warunków do opodatkowania. W innych przypadkach wygaśnięcie decyzji następuje na skutek nierzetelności podatnika. W przypadku wygaśnięcia decyzji podatnik płaci od początku roku podatek dochodowy według skali. Podatnik podejmuje jednak dodatkowe ryzyko wynikające z oszacowania podstawy opodatkowania za okres stosowania karty podatkowej.

Przy analizie opłacalności doprowadzenia do utraty prawa do stosowanej formy podatku albo rezygnacji z karty podatkowej należy również uwzględnić termin przejścia na inną formę podatku. W przypadku konieczności zastosowania podatku progresywnego od początku roku (np. utrata prawa do podatku liniowego) utrata prawa powinna nastąpić jak najpóźniej, przy pełnej możliwej informacji. W sytuacji stosowania nowego podatku od momentu utraty prawa (np. utrata prawa do ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych) konieczne jest uwzględnienie możliwości przyspieszenia lub opóźnienia zmiany podatku. Przykładowo w warunkach obowiązywania podatku ryczałtowego korzystna jest realizacja wysokiej dochodowości.

Podstawową dyrektywą do ograniczania lub eliminacji ryzyka optymalizacji podatku dochodowego jest unikanie stosowania podatku progresywnego. Jeżeli prognozowany podatek dochodowy ustalany według skali nie jest najniższy z możliwych, wówczas należy go wybierać, w miarę możliwości, w ostatniej kolejności.

Uwagi końcowe

Optymalizacja formy podatku dochodowego płaconego przez przedsiębiorców będących osobami fizycznymi powinna być prowadzona przy uwzględnieniu kryterium ryzyka. Ryzyko podatkowe dotyczy zarówno rozliczeń, a więc ich prawidłowości, jak i optymalizacji. Wybór formy podatku może się bowiem okazać nie najlepszy z możliwych. Wynika to z faktu, że forma podatku musi być wybrana z góry. Sposobem na ograniczenie lub nawet wyeliminowanie ryzyka optymalizacji jest wykorzystanie możliwości zmiany formy podatku w ciągu roku. Prawo wyboru formy podatku w czasie trwania roku podatkowego nie jest wyrażone wprost w przepisach podatkowych. Podatnik może jednak doprowadzić do takiej sytuacji, kiedy zmiana podatku będzie koniecznością. Wymaga to jednak porównania oczekiwanych korzyści z ewentualnymi kosztami.

Literatura

- Ickiewicz J., *Obciążenia fiskalne przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2009.
- Poszwa M., *Zarządzanie podatkami w małej i średniej firmie*, C.H. Beck, Warszawa 2007.
- Zdanowicz J., *Utrata prawa do zryczałtowanych form opodatkowania podatku dochodowym od osób fizycznych*, „Monitor Podatkowy” 2000, nr 8, s. 10–19.
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. o podatku tonażowym, DzU 2006, nr 183, poz. 1353, ze zm.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, DzU 1998, nr 144, poz. 930, ze zm.

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU 2010, nr 51, poz. 307.

*dr Michał Poszwa
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Zarządzania, Informatyki i Finansów
Instytut Rachunkowości
ul. Komandorska 118–120, 53-345 Wrocław
mpinvest@interia.pl*

RISK OPTIMISATION INCOME TAX FORMS

Summary

The occurrence of the tax risk is inherent in running a business. Making decisions on taxation may increase risk. Undoubtedly, the degree of freedom affects the scale of the taxpayer's risks and the possibility of its formation.

Translated by Michał Poszwa